

ETT NORDISKT LUFTFÖRSVAR

— NÅGRA SYNPUNKTER

Av överste G. A. WESTRING, Västerås

POLITISKT sett kanske det kan synas naivt att i nuvarande läge spekulera över ett gemensamt nordiskt försvarsproblem och dess praktiska lösning efter den pågående konfliktens slut. Hur stor sannolikhet finns det för att våra grannländer — eller vi själva — verkligen önska en gemensam lösning hellre än nära anknytning till en stormakt? Man behöver blott erinra om att norska stridskrafter i luften och till sjöss organiserats och operera som integrerande delar av den brittiska krigsmakten och att de finska försvarskrafterna efter tre eller fyra års krig knappast kunna vara villiga att påtaga sig uppgifter utom rikets gränser eller enligt riktlinjer, dragna av andra nordiska länder, som under samma tid genomgått helt andra öden. Å andra sidan finns det, sett på lång sikt, så mycket som talar för en nordisk samling, att det militära problemet i en sådan kan, rent teoretiskt, vara värt att redan nu diskutera. Frågan blir då närmast: innebär ett nordiskt block, utrustat med adekvata stridskrafter, en lättnad eller en belastning för de enskilda staterna, vilka uppgifter böra tilldelas dessa stridskrafter, och vilka bli de praktiska återverkningarna i försvarsorganisationerna?

I det följande antages som arbetshypotes att de fyra nordiska länderna — Island, vars försvarsproblem torde vara olösligt, har ej medräknats — uppsätta försvarsorganisationer efter måttet av vars och ens krafter, mätta efter invånarantalet. Därvid tages vad flygvapnet beträffar den nya svenska organisationen — dock ökad med den ännu ej beslutade sjunde jaktflottiljen — som norm och förutsättes att de övriga länderna uppsätta flygvapen av motsvarande styrka. Det bör dock beaktas, att utgångspunkten — det svenska flygvapnets styrka — ingalunda betecknar maximum för vad vårt land skulle kunna prestera. Efter denna mycket summariska beräkningsgrund — endast avsedd att tjäna som konkret underlag för en betraktelse och en diskussion — skulle Norden

disponera sammanlagt 45 flygflottiljer med över 1,300 flygplan i luften och lika mycket i reserv, fördelade på t. ex. följande sätt:

	Antal flottiljer				S:a
	Bomb-	Torped-	Jakt-	Spanings-	
Sverige	6	1	7	3	17
Finland	3	—	6	1	10
Danmark	3	1	5	1	10
Norge	2	1	4	1	8
Summa	14	3	22	6	45

Bombförbanden utrustas med lätta tvåmotoriga flygplan av ungefär samma typ som ingår i de allierades »taktiska» flyg i Medelhavet och i väster; de skilja sig endast föga från tunga jaktplan. Några tunga nattbombplan eller »flygande fästningar» erfordras icke.

Luftvärnet, som här av brist på sakkunskap icke närmare behandlas, antages få motsvarande styrka i grannländerna som i Sverige.

Norden, om därmed sålunda menas Fenno-Skandia och Danmark, har rent geografiskt tre huvudfronter, en i öster, en i söder och en i väster. Här nedan läggas dessa geografiska riktningar till grund för trenne »krigsfall», som — det bör understrykas — äro rent teoretiska och endast avsedda att visa exempel på nordiska flygstridskrafterns uppgifter och användning. Det antages också som självfallet att Nordens stridskrafter äro till för försvar mot aggression utifrån, icke för anfall.

Ett försvar åt öster utgör först och främst ett försvar av Finlands land- och luftgräns, därefter — och detta blir särskilt tydligt om den baltiska randstatsbarriären utplånas — ett försvar av Sveriges sjö- och luftgräns i Östersjön. Mångfaldiga utredningar under mellankrigsperioderna ha visat, att det — bortsett från kravet på att rädda Finland — är lättare att försvara Sverige, om försvaret upptages längre österut. Icke minst ur luftförsvarssynpunkt blir vårt läge ohållbart med en fientlig luftflotta norr om Finska viken, såsom visades redan i »Antingen — Eller» för 13 år sedan. För Danmark kan försvarets upptagande så långt österut synas långsökt; i detta fall blir väl solidariteten avgörande för medverkan. Norge åter beröres nära av ett hot mot Ishavskalotten och måste ha stort intresse av gemensamt försvar åt detta håll. Om man antager, att ryggen åt väster är fri och att icke heller något hot söderifrån föreligger, skulle alla fyra ländernas luft-

försvar kunna inriktas mot hotet från öster. Den uppgift, som därvid främst måste lösas, är strategiskt och taktiskt understöd åt trupperna på landfronten mellan Ishavet och Finska viken. De geografiska förhållandena där äro sådana, särskilt på frontens norra del, att flygbas- och förbindelsebekämpning kan utföras med fördel och få betydande verkningar, vilka i någon mån kunna utjämna underlägsenhet på marken. Härtill krävas främst medeltunga och lätta bombförband. Ett avsevärt jaktflyg erfordras för att trygga egna trupper och deras förbindelser och sätta dem i stånd att gå till motanfall. Finska hemortens skydd kräver likaledes jaktflyg. Den svenska hemorten och ostkusten från Ålands hav till Skåne måste jaktskyddas samt med bomb- eller torpedflyg i samverkan med flottan skyddas mot företag sjövägen. Ju starkare hotet på sjön är, desto viktigare blir även jaktskydd åt de nordiska sjöstridskrafterna i Östersjön. Norska hemorten, utom längst i norr, skyddas automatiskt av det svenska luftförsvaret. För anfall mot Danmark däremot kan ett svenskt jaktflyg i Skåne kringgås. Endast om fientliga baser kunna etableras söder om Rigaviken, blir dock hotet mot Danmark allvarligt. Havet utanför Norska ishavs- och Atlantkusterna slutligen måste övervakas av flyg mot framstötta sjövägen, som böra kunna mötas med bomb- eller torpedflyg, ehuru denna front måste anses mindre hotad än Östersjön.

Med de styrkeförhållanden, som hypotetiskt antagits, skulle till den finska fronten inklusive norska delen av kalotten kunna avses minst 12 bomb- och 15 jaktflottiljer med tillsammans 800 flygplan i första linjen, vilket är långt mer än den styrka, som under kriget funnits på denna front. Detta vore också nödvändigt, om aggressionen österifrån kunde insättas obunden av andra fronter. Skulle fientliga baser finnas på ömse sidor om Rigaviken, binda dessa mera flyg i Sverige och sydvästra Finland, vilket i så fall undandrages landfronten. Eljest disponeras för Sveriges och Danmarks försvar upp till 4 bomb- och torpedflottiljer samt 7 jaktflottiljer, vilket icke är mycket, om fienden beslutar sig för systematisk hemortsbekämpning. Luftförsvarsfronten är i detta krigsfall lång — bortåt 250 mil — och kräver ofantliga krafter om försvaret skall bli effektivt. Värdet för Norden av ett fritt Balticum är ur luftstrategisk synpunkt mycket stort.

I ett krigsfall »s ö d e r» är det främst Danmark och södra Sverige, som skola tryggas mot invasion och luftanfall. Om man förutsätter ett kustförsvar i Norge av ungefär samma slag, som

det nuvarande, är ett anfallsföretag av samma typ som den 9 april 1940 otänkbart. Hotet mot Norge är sålunda icke lika överhängande, ehuru den norska kusten måste binda avsevärda krafter. Finland åter ligger tämligen undandraget och bör kunna medverka till grannländernas försvar, även om behovet härav för landets egen skull icke synes särskilt framträdande.

En viktig uppgift i detta läge blir att i möjligaste mån trygga Danmark, södra och mellersta Sverige, södra Norge och södra Finland mot luftanfall. Avdelas för Norge, Finland och mellersta Sverige ett minimum av 7 flottiljer, återstår enligt här tillämpade exempel 15 flottiljer eller omkring 450 jaktplan för huvudkrigsskådeplatsen Skåne—Danmark, vilket torde vara mer än som skyddade London under slaget om England och bör ge vissa förutsättningar för ett framgångsrikt försvar; det är mångfaldigt mer än som skulle kunna presteras, om varje land svarade blott för sig självt. Danska och svenska förband uppträda i detta fall i eget land, medan överskottet av norska och finska jaktförband borde tillföras södra Sverige. För övervakning av Östersjön svarar den svenska marinflygeskadern, förstärkt med motsvarande danska flygförband, medan norskt torped- och spaningsflyg övervakar egna kustfarvatten. För att möta stötar över havet mot Norge eller Finland hållas 4 bombflottiljer i reserv, styrkan i viss mån beroende av sjökrigsläget. Till huvudfronten Skåne—Danmark kvarstår då 10 flottiljer med c:a 300 bombplan, som ha till främsta uppgift att möta och slå tillbaka invasionen, först om möjligt till sjöss och sedan till lands. Väl ledd samt skyddad av de nyssnämnda jaktplanen kan denna styrka utgöra ett betydande invasionshinder, ehuru den helt naturligt så småningom inför mycket överlägset fientligt jaktflyg kan bli nedkämpad. Utsikterna för ett framgångsrikt försvar äro i varje fall väsentligt bättre, än om varje land skötte sig själv. Helt naturligt är det Danmark som har mest och Finland som har minst att vinna i detta krigsfall. Men även för Sverige bli fördelarna större än nackdelen av att Danmarks försvar tillkommer i uppgifterna — nota bene om alla fyra länderna efter måttet av sina krafter bidra till det gemensamma försvaret. Hjälpen består likaväl däri, att hemmafronten icke behöver blottställas för fiendens luftanfall, sedan huvudkrafterna samlats mot invasionscentrum, som i att möjligheterna att möta invasionen bli större.

I ett krigsfall »v ä s t e r» slutligen är det helt naturligt Norge och Danmark, som bli mest utsatta, medan Finland ligger praktiskt taget helt undandraget. Sett på kort sikt är en finsk medverkan i

detta fall icke ur finsk synpunkt önskvärd. Här antages dock, att avtalet mellan de nordiska staterna är bindande för medverkan i alla riktningar. De uppgifter, som i detta fall skola lösas, äro främst försvar av luft- och sjögränserna vid Norges, Sveriges och Danmarks västkust mot bombföretag mot kustsjöfart och hamnar samt mot hemorten bakom kusten. Härtill kommer försvar mot framstötar till sjöss och mot invasion över havet.

Luftförsvarsfronten är lång, den sträcker sig från Petsamo till Slesvig, varvid dock företag norr om Trondheim knappast äro att befara annat än från hangarfartyg. Dess norra del är emellertid dessbättre delvis självförsvarad av naturen och kräver skydd endast här och var. Svenska västkusten täckes delvis av Norge och Danmark. En stor fördel är, att lätta fientliga jaktförband — i motsats till förhållandet vid krig söderut — icke äro att påräkna på grund av avståndsförhållandena. Kravet på försvarande jaktflyg blir därför mindre och jaktförbanden kunna spridas ut över fronten. De försvarande bomb- och torpedplanen behöva också i detta fall mindre jaktskydd än eljest. De 22 jaktflottiljerna böra vara fullt tillräckliga i detta fall, varvid man kan tänka sig att finska jaktflottiljer i första hand skydda norra Norge, medan de svenska, förutom att trygga hemlandet, hjälpa till i södra Norge och i Danmark. De norska och de danska stanna självfallet i hemlandet.

Den svenska marinflygeskaderns uppgifter ligga i detta fall i Kattegatt och Skagerack, medan danska och norska motsvarande förband erfordras i hemlandets farvatten. För att möta invasionsförsök över hela den långa kusten från Petsamo till Jylland disponeras de 14 bombflottiljerna — över 400 bombplan — vilka böra vara tillräckliga för denna uppgift, om blott markorganisationen ordnas så, att snabba basbyten äro möjliga.

Detta krigsfall är sålunda det ur luftstrategisk synpunkt gynnsammaste, främst beroende på avståndet till fiendens jaktbaser. I alla tre fallen äro emellertid fördelarna av ett gemensamt försvar uppenbara, icke minst såsom respektingivande och återhållande faktor vid en påtänkt aggression mot någon del av Norden.

Om det gemensamma uppträdande, som ovan skisserats, skall komma till stånd, måste många praktiska organisationsproblem lösas i de enskilda nordiska länderna.

Frågan om de svenska flygstridskrafternas styrka torde få anses löst för en tid framåt (beslut om den sjunde jaktflottiljen fattas

dock ännu). Finska flygvapnets utveckling har hindrats av materielanskaffningsbekymmer. Personalen torde emellertid redan nu medge en avsevärd utsvällning. Några svårigheter att på kort tid nå upp till de nämnda 10 flottiljerna torde icke finnas, om blott flygmateriel kan tillföras utifrån. Ett norskt flygvapen är under stark utveckling i Amerika och förband av några flottiljers styrka torde aktivt deltaga på västfronten. Även här blir det mera fråga om materiel än personalproblem. I Danmark åter äro resterna av arméns och marinens flygvapen en smal bas att bygga upp det nya på. Här erfordras åtskilliga års utbildning, innan man kan nå upp till de önskvärda 10 flottiljerna. Materielen måste i huvudsak tillföras utifrån under uppsättningstiden.

Då de nordiska flygvapnen skola taga form, kan det tänkas att flygmateriel frågan till en början kan lösas genom import från utomnordiska länder. På lång sikt är det emellertid nödvändigt att stå på egna ben. Den svenska flygindustrien har därvid ett långt försteg framför de övriga nordiska länderna och bör självfallet tilldelas en ledande roll i det nordiska flygmaterielprogrammet. Det är nämligen både för uppträdandet och för underhållstjänsten av största vikt, att flygmaterielen blir såvitt möjligt enhetlig. Endast om så sker, även i detalj, blir samverkan på vitt skilda krigsskådeplatser i praktiken utförbar. Tillverkning av flygplan, motorer och annan utrustning bör kanske ske i varje land, men typbestämning och tillverkningsprogram bör uppgöras i en gemensam teknisk överledning.

När såsom ovan antytts flyg från flera länder koncentreras i en och samma riktning, blir behovet av flygfält vida större än vad varje land för sig hittills räknat med. Sålunda måste nog nya flygfält anläggas i Finland i händelse av krigsfall »öster» och i södra Sverige i krigsfall »söder». Härtill kommer en vidlyftig basorganisation i varje land, som skall möjliggöra snabba koncentrerings utan tidsödande godstransporter. Detta är nödvändigt, om icke det gemensamma försvarets idé skall kunna neutraliseras genom ett blixtanfall på någon del av blocket. Här framträder också kravet på lika drivmedel, bomber och eldvapenammunition.

Då flera länders stridskrafter skola samordnas, är det helt naturligt fördelaktigt, om personalen är samövad. Därför erfordras visst mått av gemensam utbildning och gemensamma taktiska bestämmelser. Det stöter emellertid på många praktiska svårigheter att så samöva ländernas flygvapen att de taktiska enheterna kunna bestå av flottiljer från flera länder. Något sådant torde icke heller

vara nödvändigt. Samverkan kan läggas mera på det strategiska planet, varvid de olika flygvapnen tilldelas till tiden eller rummet skilda uppgifter. Det blir följaktligen framför allt de högre stäberna, som måste samarbeta, ett samarbete som bör inledas i god tid och torde kräva ett gemensamt permanent organ eller i varje fall utväxling av auktoritativa sambandsofficerare och ofta återkommande konferenser mellan flygledningarna.

Utbildningen behöver icke i detalj vara enhetlig, men vissa gemensamma riktlinjer böra överenskommas. Tillämpningsövningar i grannländerna äro önskvärda för att skaffa personalen terrängkännedom. Särskilt viktiga äro övningar i »service» av främmande flygförband i baserna.

Vad markluftförsvaret beträffar torde dess samordning bli relativt lätt eftersom detta antingen under alla förhållanden är bundet i hemorten eller följer med vissa förband ur armén och flygvapnet. Där framträder behovet av tekniskt samarbete — samma ammunition! — och nödvändigheten av gemensam luftbevakning.

Därest alla fyra länderna verkligen uppbjuda sina krafter till att medverka och om de praktiska problemen beträffande basering och underhållstjänst samt enhetlig materiel lösas — men endast under dessa förutsättningar — kan det nordiska blocket skapa ett flygförsvar av högst aktningsbjudande styrka. Även om en så långt driven nordisk samling, som här antytts, icke skulle visa sig politiskt framkomlig på länge, kan och bör det gemensamma förberedas i god tid, framför allt genom tekniskt samarbete och »stabssamtal». Redan i ett tidigt efterkrigsskede finnes plats för mycken praktisk nordism i dessa hänseenden.